SKATTENYTT

Officiellt organ för Taxeringsnämndsordförandenas Riksförbund

Nr 2/1951 Årgång 1

Beskattningen av sparandet och penningvärdeförsämringen

Av taxeringsintendenten Ernst Annel

Då jag blivit ombedd att framlägga några synpunkter på varulagervärderingen vid beskattningen och andra närliggande spörsmål, gör jag det under rubriken här ovan. Jag kommer att bl. a. beröra ojämnheterna vid beskattningen av sparandet och visa hur sparandet i vissa former straffbeskattas och i andra premieras. Avslutningsvis kommer jag att framlägga några funderingar om möjligheterna att genom olika beskattningsåtgärder motverka den fortgående penningvärdeförsämringen.

I det följande uppdelas sparandet i penningsparande och sakvärdesparande. Med penningsparande menas då sparmedel, som överlämnas till förvaltning åt andra institutioner och företag, alltså placeringar hos banker och sparbanker, i obligationer och inteckningar och premieinbetalningar till försäkringsbolag. Penningsparandet är icke inflationsskyddat; om penningvärdet sjunker, så bli de sparmedel som utbetalas mindre värda än de inbetalade sparmedlen. Placeringar i sakvärden förlora däremot icke sitt verkliga värde vid inflation. Av sakvärdesparandet kommer endast beskattningen av företagarsparande, d. v. s. sådan sparande som sker hos rörelseidkare och som investeras i sakvärden — byggnader, maskiner och varor — att beröras.

Beskattningen av penningsparandet.

Beskattning av avkastningen på penningsparande som skall upptagas som förmögenhet i deklarationen är mycket hård om förmögenheten är så stor, att förmögenhetsskatt skall erläggas, alltså om den överstiger 30.000 kronor. Jag skall nu inte tynga framställningen med en tabellsammanställning om beskattningen under olika förutsättningar utan inskränker mig till att lämna ett enda exempel.

Vi antar att en person med en beskattningsbar inkomst av 60.000 kronor och en beskattningsbar förmögenhet av 300.000 kronor får en tipsvinst på netto 10.000 kronor. Han överväger att låna ut dessa pengar mot 4 % ränta, men undersöker först hur stor hans skatteökning då blir. Kommunalskatten utgår med 10 kro-

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-16 17:14:18

nor per skattekrona och han kommer till följande resultat:

Kommunalskatt: 10 % på ränteavkastningen,

400 kronor	40:—
Statlig inkomstskatt: 55 % × 400 =	220:—
	260:—
Avgår nedsättning av statlig inkomstskatt under efterföljande år genom kommunalskatteavdraget vid statliga taxeringen:	
55 % × 40 =	22:—
	238:—
Tillkommer statlig förmögenhetsskatt: 1,8 % × 10.000 =	180:—
Summa skatteökning	418:—

Om han placerar sina pengar som han tänkt sig, får han alltså 400 kronor i inkomstökning och skatteökning med 418 kronor. Det är nog inte sannolikt att vår tipsvinnare fullföljer sina placeringsplaner utan i stället köper han kanske tavlor, mattor eller andra tillgångar, som inte behöver redovisas såsom skattepliktig förmögenhet i deklarationen.

Läsaren kan själv med ledning av bestämmelserna i 10 § förordningen om statlig inkomstskatt och i 11 § förordningen om statlig förmögenhetsskatt göra liknande uträkningar under andra förutsättningar. Det kan exempelvis konstateras att förmögenhetsskatten på en förmögenhet med 3 % avkastning (= sparbankernas inlåningsränta) medför ett skattetillägg på avkastningen utöver inkomstskatterna med 20 %, om den beskattningsbara förmögenheten överstiger 30.000 kronor, och med 60 %, om förmögenheten överstiger 300.000 kronor. Ju lägre avkastningen är, desto hårdare blir förmögenhetsbeskattningen.

Nu invänder kanske någon att beskattningen begränsas genom den s. k. 80 %-regeln och att den skattskyldige därför alltid skall få behålla 20 % av sin inkomst. Denna regel hjälper dock ej den skattskyldige i det föreliggande fallet, ty 80 %-regeln innebär att skatten ej skall behöva uppgå till mer än 80 % av totalinkomsten. Regeln hindrar däremot ej att en viss inkomstökning som i exemplet beskattas med mer än 100 %.

Jag tror att de flesta som satt sig in i frågan kommer till den uppfattningen att konstruktionen av förmögenhetsbeskattningen, som innebär att förmögenhetsskatten lägges ovanpå de övriga skatterna, är felaktig. Ekonomiskt riktigare vore att ta konsekvenserna av att förmögenhetsskatten är en objektskatt på avkastningen och därför beräkna inkomstskatterna på det netto, som återstår sedan förmögenhetsavkastningen minskats med förmögenhetsskatten. Då skulle praktiskt taget aldrig skatten på förmögenhetsavkastningen överstiga avkastningen.

Om penningsparandet sker i form av inbetalning av försäkringspremier, blir beskattningen på avkastningen inte alls så hård. Särskilt förmånliga skattevillkor gälla för pensionsförsäkringar. I förhållande till det sparande som skall redovisas såsom skattepliktig förmögenhet medför pensionsförsäkringssparandet åtminstone tre fördelar i beskattningshänseende. För det första behöver de inbetalade premierna ej upptagas som förmögenhet. Vidare få premierna avdragas vid taxeringen, vilket medför att vid oförändrade levnadskostnader försäkringssparandet kan bli större än exempelvis banksparande. Om en skattskyldig har en inkomst av 12 000 kronor och därav använder 8 500 kronor till levnadskostnader, 2 500 kronor till skattebetalning och 1 000 kronor till bankinsättning, kunde ett större belopp än 1 000 kronor sparas, om den skattskyldige istället tecknade en pensionsförsäkring. Premien skulle vara avdragsgill, skatte-

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-16 17:14:18

beloppet skulle nedgå och följaktligen mer än 1 000 kronor återstå av bruttoinkomsten efter avdrag för levnadskostnader och skatter. Detta skulle leda till att avkastningen på det större kapitalet som uppsamlades hos försäkringsanstalten och som ingår i kommande pensionsutbetalningar blir avsevärt mycket större än räntan på det mindre kapital som kunde ha insatts på sparbank. (Det är litet svårt att förklara den här fördelen på lättbegripligt sätt, men jag hoppas läsaren skall förstå det någotsånär). Slutligen äro den skattskyldiges inkomstförhållanden ofta sådana, att inkomsterna äro högre då premierna avdragas än då premierna jämte avkastningen återbetalas, vilket är fördelaktigt med hänsyn till beskattningens progressivitet. Under förutsättning att penningvärdeförsämringen kan hållas inom måttliga gränser, är frivillig pensionsförsäkring därför en mycket förmånlig sparform, som fyller ett behov för ett stort antal skattskyldiga.

Som bekant har avdrag hittills medgivits för engångspremie till pensionsstyrelsens frivilliga pensionsförsäkring. Fr. o. m. 1952 års taxering medgivas avdrag även för engångspremier för pensionsförsäkringar hos försäkringsbolag. Det har även vidtagits ändringar i skattelagarna som möjliggöra förmånligare beskattning för vissa former av pensionsstyrelsens frivilliga pensionsförsäkring. En rörelseidkare, som får en tillfällig toppinkomst, exempelvis genom avveckling av affärsrörelse, har därför numera möjlighet att motverka nackdelarna av den progressiva beskattningen genom att göra stora inbetalningar av engångspremier till pensionsanstalter. Materiellt är det tillfredsställande att alla skattskyldiga härigenom beretts ökade möjligheter att bli jämställda med tjänstemän med ordnade pensionsförhållanden. Rätten till tjänstepension behöver ej upptagas såsom tillgång vid förmögenhetsberäkningen och det är därför rimligt att också kapital som inbetalats för egenpensionering fritages från förmögenhetsbeskattning.

Beskattningen av sparande genom den andra stora försäkringsformen, kapitalförsäkring, skall endast beröras helt kort. Ej heller vid denna försäkringsform skola inbetalda premier upptagas som tillgång vid förmögenhetsberäkningen. Vidare beskattas avkastningen på försäkringsmedlen, som tillföres försäkringstagaren då försäkringsbeloppet utbetalas, proportionellt hos försäkringsbolagen, varvid statlig inkomstskatt utgår med 10 % på kapitalavkastningen. För större inkomsttagare blir därför beskattningen av förmögenhetsavkastningen lägre, om kapital inbetalas till försäkringsbolag än om kapitalet äges direkt.

Denna korta redogörelse visar att beskattningsvillkoren äro hårda för bank- och annat direktägt sparande, alltså för den naturliga sparformen, tämligen förmånliga för kapitalförsäkringssparande och mycket förmånliga för pensionsförsäkringssparande. Detta kan leda till en viss snedvridning, så att sparmedel tillföras försäkringsanstalter i större utsträckning än vad som nationalekonomiskt är önskvärt. Försäkringsanstalterna lämna nämligen tämligen dålig förräntning på förvaltade medel, bl. a. på grund av stora förvaltningskostnader. Detta gäller dock icke i fråga om pensionsstyrelsens frivilliga pensionsförsäkring, ty denna verksamhet drives med mycket små kostnader.

Beskattningen av företagarsparandet.

Om man bortser från pensionsförsäkringssparandet måste skattskyldiga, som icke driva egen rörelse, omedelbart betala skatt för sparande som göres av skattepliktig inkomst. Rörelseidkare ha däremot möjlighet att på olika sätt få uppskov med skatt på vinstmedel, som investeras i rörelsen. Detta kan ske på olika

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-16 17:14:18

sätt, framförallt genom nedskrivning av varulager, utnyttjande av fri avskrivningsrätt å maskiner och andra inventarier samt genom avsättningar till pensions- och andra personalstiftelser. Några spörsmål i samband med dessa olika sätt att erhålla räntefria skattekrediter komma att beröras i det följande och jag börjar då med varulagervärderingen, som nog har den största ekonomiska betydelsen.

Varulagervärderingen.

Enligt gällande rätt skall inkomst av rörelse beräknas enligt bokföringsmässiga grunder i den mån dessa icke strida mot kommunalskattelagens bestämmelser. Vidare stadgas att den i räkenskaperna gjorda värdesättningen av tillgångar, avsedda för omsättning eller förbrukning i rörelse (= varulager), skall frångås vid inkomstberäkningen endast om särskilda omständigheter därtill föranleda. Ytterligare regler rörande varulagervärderingen vid inkomstberäkningen finnas icke i skattelagarna.

Rättsutvecklingen har gått i den riktningen att rörelseidkare ha mycket stor frihet i fråga om varulagervärderingen. I de lagar som innehålla bestämmelser om rörelseidkarnas bokföring, framförallt bokförings- och aktiebolagslagen, finnas regler om den högsta tillåtna värdesättningen av varulager men däremot ingen nedre gräns. Man kan därför ej få någon vägledning i dessa lagar, om man ifrågasätter begränsning av rörelseidkarnas lagernedskrivning. Ej heller har det tidigare funnits någon praxis inom affärslivet rörande begränsning av varulagernedskrivningar.

Om man vid upprättandet av bokslut syftade till att redovisa det verkliga årsresultatet, skulle det alltså finnas vissa regler om riktig varulagervärdering i boksluten — varken för hög eller för låg. I Sverige har emellertid utvecklingen gått i den riktningen, att konsolideringen i boksluten ofta tillmätts större vikt än den riktiga resultatsredovisningen och det är nog en rätt allmän uppfattning att det inte strider mot god köpmannased att redovisa tillgångsgrupper med enkronasvärden i balansräkningarna. Eftersom Regeringsrätten genom flera utslag fastslagit att en nedskrivning av varulager till en krona inte kan tillåtas men å andra sidan godkänt tämligen långt gående avskrivningar var det tidigare mycket oklart, när sådana särskilda omständigheter, som kunde föranleda frångående vid taxeringen av den bokföringsmässiga varulagervärderingen, vore för handen. Då näringslivet naturligt nog inte hade intresse av att taga initiativ för att få fram regler för en skälig begränsning av varulagernedskrivningen, ha taxeringsmyndigheterna i stället föreslagit vissa regler härom, vilka allmänt godtagits av näringslivet.

De regler, som föreslagits av taxeringsmyndigheterna och numera allmänt tillämpas, innebära att nedskrivning ej får överstiga 70 % av varulagrets verkliga värde. Med verkliga värdet förstås därvid det lägre av anskaffningsvärdet och lagrets värde vid balansdagen. Lagrets värde kan nämligen understiga skaffningskostnaden, exempelvis på grund av att inköpspriset för motsvarande varor sjunkit eller därför att vissa varor blivit inkuranta.

Om varulagret består av varor vilkas inköpspris överstiga de dubbla förkrigspriserna, tillåtes ännu större nedskrivning. Den del av inköpspriset som överstiger det dubbla förkrigspriset får då först bortskrivas och på det därefter återstående värdet får nedskrivning göras med 70 %. Slutresultatet blir att sådana varor få nedskrivas till 60 % av förkrigspriset (200 — 70 % × 200 = 60).

Eftersom priserna för varor nu i många fall uppgå till 200 % av förkrigspriserna, kan man säga att reg-

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-16 17:14:18

lerna i allmänhet leda till att varulagren ej få nedskrivas längre än till 60 % av förkrigsvärdena. Det låter mycket att nedskrivning med 70 % tillåtes; uttrycker man samma sak med andra ord och säger att nedskrivningen i allmänhet ej får gå längre än till 60 % av förkrigsvärdet, låter det inte fullt lika generöst mot de skattskyldiga. Det kan i detta sammanhang framhållas att de siffermässigt mycket stora varulagerreserverna hos de svenska företagen delvis bero på penningvärdeförsämringen.

Vissa undantag som ej beröras i detta sammanhang göras från de angivna reglerna.

Då dessa regler efter samråd med representanter för näringslivet utformades inom mellankommunala prövningsnämnden, togs hänsyn till olika omständigheter. En mycket viktig synpunkt var att reglerna skulle vara så måttfulla, att de kunde godtagas av såväl näringslivet som skattedomstolarna. När skattelagarnas bestämmelser rörande varuvärdering äro mycket generösa mot de skattskyldiga, ansåg nämnden det inte lämpligt att spänna bågen för hårt. Man kunde nog från fiskaliskt håll göra gällande att en nedskrivning med 50 % på anskaffningsvärdet borde vara fullt tillräcklig för att skydda rörelseidkare mot prisfallsrisker. Eftersom prisnivån för varor såsom förut berörts är ungefär dubbelt så hög som före kriget, skulle en sådan begränsning leda till att varulagret ej finge nedskrivas längre än till förkrigspriserna. En rörelseidkare som i 1938 års bokslut nedskrivit sitt varulager rätt måttfullt skulle, om nedskrivningen begränsades till 50 %, nu efter kriget ej få bibehålla ett lika stort lager som år 1938 i oförändrat bokföringsvärde utan skulle nödgas bokföra det till 1938 års priser och framtaga dold reserv. En sådan begränsning skulle icke hava godtagits av näringslivet och det är ovisst om höjningar av beskattningsnämnder i enlighet med en sådan regel skulle hava godkänts av skattedomstolarna.

Trots den begränsning av lagernedskrivningarna som nu allmänt iakttages är det uppenbart att de tillåtna nedskrivningarna äro mycket större än vad som i normalfallet kräves med hänsyn till prisfallsriskerna och att nedskrivningarna till större delen innebära uppskov på obestämd tid med beskattning av sparmedel. Rörelseidkarna äro alltså i den fördelaktiga situationen att kunna investera medel i tillgångar som bibehålla sitt verkliga värde vid penningvärdeförsämring och att dessutom få avdrag vid beskattning för den del av årsvinsten som användes för nedskrivning av anskaffningskostnaden för sådana tillgångar. Rörelseidkare åtnjuta alltså större förmåner i beskattningshänseende än andra skattskyldiga, vilket endast kan motiveras med att konsolideringen av företagen anses vara ett så stort samhällsintresse att företagarsparandet premieras.

De dolda varulagerreserverna — alltså skillnaden mellan anskaffningsvärdena och bokföringsvärdena för varulagren — äro mycket stora hos det svenska näringslivet i dess helhet. Enligt en uppskattning uppgingo de dolda varulagerreserverna hos de svenska aktiebolagen vid utgången av år 1946 till omkring 3 miljarder kronor. Om förslaget om investeringsskatt godkännes av riksdagen, kan en ny uppskattning göras om ungefärliga storleken av varulagerreserverna vid utgången av år 1952 med ledning av de särskilda uppgifter som skola lämnas i samband med denna speciella taxering.

De svenska företagen ha i stor utsträckning gjort så stora varulagernedskrivningar som tillåtas. Om varulagren hos näringslivet i dess helhet icke ökas, äro därför de skattebelopp som på obestämd tid kunna undandragas från beskattning genom ytterligare nedskrivningar på varu-

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-16 17:14:18

lagren inte så stora. Ökas däremot varulagren, få företagen ytterligare möjligheter att minska sina taxeringar genom nedskrivning av lagerökningarna.

Fri avskrivning på maskiner och inventarier och avsättningar till investeringsfonder.

Aktiebolag och ekonomiska föreningar kunna efter ansökan tillerkännas rätt att tillämpa fri avskrivning på maskiner och andra inventarier, vilket innebär att avdrag för värdeminskning å sådana tillgångar vid taxeringen medgives med samma belopp som de räkenskapsmässiga avskrivningarna. Praktiskt taget alla företag med inventariebestånd av betydelse ha begagnat sig av denna möjlighet. I stor utsträckning har den fria avskrivningsrätten utnyttjats på så sätt, att inventariebeståndet nedskrivits till en krona. Ett sådant förfaringssätt av företag, hos vilka inventarierna representera stora värden, överensstämmer dock icke med grunderna för lagstiftningen om den fria avskrivningsrätten. Av motiven till denna lagstiftning framgår, att den fria avskrivningsrätten kan återkallas om den utnyttjas på ett sätt som innebär missbruk. Detta torde i allmänhet inte ha varit känt, vare sig av de skattskyldiga eller beskattningsmyndigheterna, men det har på sista tiden offentligt påtalats. Återkallande av den fria avskrivningsrätten kommer nog inte att bli aktuell under de närmaste åren, då de skattskyldiga med hänsyn till den väntade lagstiftningen om investeringsskatt torde iaktta återhållsamhet med avskrivningar i 1950 och framför allt i 1951 års bokslut. Bokföringsvärdena för inventarierna kunna därför väntas bli avsevärt mycket högre än tidigare. Det är ett allmänt intresse att företagen, då investeringsskatten upphör, inte omedelbart försöka få ner bokföringsvärdena för inventarierna i en krona, ty detta skulle leda till en kraftig nedgång av taxeringarna för aktiebolagen. Det har därför ansetts lämpligt att redan nu framhålla att taxeringsmyndigheterna ha vissa möjligheter att ingripa mot ett överdrivet utnyttjande av den fria avskrivningsrätten. Det är emellertid mycket svårare att fastställa någon allmän regel om begränsning av inventarieavskrivningarna än för nedskrivningar å varulager. Eftersom aktionen mot överdrifterna i fråga om inventarieavskrivningarna befinner sig på ett inledande stadium och närmast tar sikte på längre fram liggande förhållanden, skall jag inte nu försöka lämna någon definition på begreppet missbruk av den fria avskrivningsrätten.

Med utnyttjande av den fria avskrivningsrätten kunna företagen nedskriva vissa anläggningstillgångar till en krona. Genom lagstiftningen om investeringsfonder kunna de därjämte under vissa förutsättningar i förväg få avdrag för avskrivning å anläggningstillgångar. Då denna lagstiftning tillkom var avsikten att uppmuntra företagen att göra investeringar under perioder, då detta ur allmän synpunkt var särskilt önskvärt, alltså under lågkonjunktur. Investeringsfondmedel få därför allenast tas i anspråk med tillstånd av Kungl. Maj:t. Utvecklingen har dock blivit en helt annan än vad man väntade då lagstiftningen genomfördes. Såsom senare kommer att beröras måste vi nog under lång tid framåt räkna med en spänning mellan investeringsbehoven och sparviljan. Någon särskild stimulans för investeringar kommer nog ej att behövas och de skattskyldiga få förmodligen därför aldrig tillfälle att ta investeringsfonder i anspråk för avsett ändamål. Om detta icke skett inom viss tid, skola de tidigare medgivna avdragen för avsättningar till investeringsfonder återföras vid beskattningen jämte ränta. (För ordningens skull anmärkes, att det tekniska förfaringssättet i fråga om avsättningar som avdragits före 1947 års taxering är annorlunda). Om hänsyn tages till

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-16 17:14:18

att räntan å de återförda beloppen ej blir avdragsgill, kunna de skattskyldigas räntekostnader för den tillfälliga skattekredit som kan erhållas genom avsättningar till investeringsfonder beräknas till omkring 3,5 %.

Lagstiftningen om investeringsskatt innehåller sådana bestämmelser att avsättningar till investeringsfonder knappast torde göras i 1951 års bokslut.

Avsättningar till pensionsstiftelser.

Vid beskattningen medgives avdrag för medel som överföras till pensionsstiftelser, d. v. s. stiftelser som äro avsedda att trygga ett företags pensionsutfästelser mot anställd personal. Avdrag medgives även om stiftelsen är undantagen från offentlig tillsyn. Stiftelsens medel få utlånas till det bidragsgivande företaget om så anses lämpligt. Företagen kunna alltså i betydande omfattning finansiera sin verksamhet med medel som överförts till pensionsstiftelsen och för vilka avdrag medgivits vid beskattningen. I det övervägande antalet fall kunna pensioneringsfrågor genom avsättningar till stiftelser lösas på sätt som medför fördelar för såväl företagaren som de anställda, men ibland har avdragsrätten för överföringar till stiftelser utnyttjats på illojalt sätt.

Tidigare har det förekommit att överföring av medel till pensionsstiftelser gjorts utan att företaget lämnat pensioner till anställda eller utfäst sig att göra detta längre fram. I sådana fall ha avsättningarna ofta gjorts mera i företagsägarens än i de anställdas intresse. För att förhindra sådana missbruk ha vissa bestämmelser, som för första gången skola tillämpas vid 1951 års taxering, införts i kommunalskattelagen (S. F. S. n:r 308/1950). Enligt dessa bestämmelser medgives avdrag allenast för belopp som erfordras för att säkerställa gjorda utfästelser om pensionering.

Den föreslagna spärren är mycket generös. Den innebär att avsättning får göras även för normala årspremier som belöpa på efterföljande år. Eftersom arbetsgivarens kostnader för pensionering enligt modern uppfattning är en del av den anställdes löneförmåner, kan företagaren genom avsättningar till pensionsstiftelser i förväg belasta ett årsresultat med efterföljande års kostnader och låta dessa pensionsmedel innestå i rörelsen. För att försvåra en sådan form av självfinansiering innehåller förslaget om investeringsskatt bestämmelser som i praktiken torde leda till att sådana överavsättningar icke göras i boksluten för år 1951.

Man kan givetvis göra gällande att pensionering av personalen är en så socialt viktig angelägenhet att det är motiverat att låta företagen behålla den förmån som den ovan angivna självfinansieringen kan anses innebära. Det är dock därvid endast fråga om en viss skattekredit genom att kostnader få avdragas tidigare än vad som principiellt är riktigt. Betänkligare är att pensionsstiftelserna i vissa familjeföretag fortfarande kunna användas för att helt undandraga belopp till beskattning. Förfaringssättet skall här endast skisseras. En anställd, som tillika är huvudaktieägare i ett aktiebolag, tillförsäkras pension med skäligt belopp och avdrag medgives för medel som överföras till stiftelsen för att trygga denna utfästelse. Nu är det mycket vanligt att aktieägaren i ett enmansaktiebolag fullgör arbetsprestationer av växlande värde även efter normal pensionsålder och uppbär en ofta frikostigt beräknad lön härför. Någon pensionsutbetalning blir därför aldrig aktuell. När han avlider kvarstår därför det kapital som erfordrades för hans pensionering hos stiftelsen, som i regel är undantagen från offentlig tillsyn. Om dessa medel uttagas av hans rättsinnehavare, är det inte alls säkert att de redovisas som inkomst i deras deklarationer.

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-16 17:14:18

Om man medgivit avdrag för överföring av medel till en stiftelse med formellt oantastliga stadgar och om det sedan många år senare framkommer att stiftelsens stadgar inte följas, måste man ofta nöja sig med att konstatera, att den skattskyldige tillskansat sig förmåner som äro oåtkomliga för taxeringsmyndigheterna. Överföringarna kunna nämligen ligga så långt tillbaka i tiden att bidragsgivaren ej kan efterbeskattas för det obehöriga avdraget.

Den förut berörda lagändringen som syftade till att förhindra illojala avsättningar till pensionsstiftelser har tyvärr såsom nu antytts ej blivit tillräckligt effektiv. Det finns fortfarande alldeles för stora möjligheter till skattemanipulationer genom att göra avsättningar till pensionsstiftelser som äro undantagna från tillsyn. Om den begränsning av avsättningar till pensions- och personalstiftelser som föreslagits i propositionen om investeringsskatt godtages av riksdagen, minskas möjligheterna till missbruk av pensionsstiftelseavsättningar i 1951 års bokslut, men då den tillfälliga lagstiftningen om investeringsskatt upphör att gälla, synes det vara lämpligt att ompröva frågan om avdragsrätten för avsättningar till pensions- och andra personalstiftelser. Arbetsgivarnas pensionering av anställda är ju en mycket viktig social fråga och det sparande som sker genom uppbyggandet av erforderligt pensioneringskapital är så stort, att det är av väsentlig betydelse för samhällsekonomien. Det är därför inte alls önskvärt att försvåra normala avsättningar för pensioneringsändamål. De skärpta bestämmelser som erfordras skulle allenast syfta till att förhindra missbruk under en täckmantel av social omtanke.

Kan penningvärdeförsämringen motverkas genom beskattningsåtgärder?

Under en följd av år har det förelegat en spänning mellan investeringsbehoven och sparviljan. Man måste nog räkna med att denna spänning kommer att bestå. Att åstadkomma balans mellan sparandet och investeringar framstår därför som den viktigaste samhällsekonomiska frågan, ty om investeringarna överstiga sparandet kommer penningvärdeförsämringen att fortsätta. Som bekant har man genom regleringar av olika slag försökt begränsa investeringarna men under senaste tiden har det allmänt diskuterats om inte också beskattningsåtgärder av olika slag kunde bidraga till att åstadkomma den eftersträvade balansen.

Av den förut lämnade redogörelsen framgår, att beskattningsreglerna f. n. närmast bidraga till att öka spänningen mellan investeringarna och sparandet. Penningsparandet beskattas mycket hårt, medan företagssparandet premieras genom räntefria skattekrediter i samband med nyinvestering. Den föreslagna investeringsskatten innebär att rörelseidkarna få betala en särskild avgift om de utnyttja sina möjligheter att med anlitande av årsvinsten verkställa överavskrivningar å nyinvesteringar i maskiner och inventarier eller till nedskrivning av ökade varulager. I praktiken torde rörelseidkarna därför i 1951 års bokslut i allmänhet underlåta att göra överavskrivningar och i stället uppge större del av den verkliga årsvinsten än normalt till beskattning. Finansministern har emellertid meddelat att investeringsskatt enligt hans uppfattning i normalfallet endast bör uttagas i samband med 1952 års taxering. Frågan om man genom andra beskattningsåtgärder kan begränsa investeringarna återkommer alltså senare.

Många taxeringsmän tycka nog att tidpunkten då borde vara inne att definitivt återkalla rörelseidkarnas rätt att minska sin beskattning genom nedskrivning av varulagren under deras verkliga värden och genom överavskrivningar på vissa anläggningstillgångar. De speciella förmå-

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-16 17:14:18

ner som hittills tillförsäkrats företagssparandet strider mot den grundläggande regeln att beskattningen skall vara likformig och rättvis. Om man anlägger rent taxeringsmässiga rättvisesynpunkter, är det svårt att motivera rörelseidkarnas speciella skatteförmåner. Tar man hänsyn även till andra synpunkter, kunna goda skäl anföras för bibehållande av de nuvarande värderingsreglerna. Så snart det blir fråga om avvägning mellan olika ståndpunkter, finns det ingen allena saliggörande lösning; den ståndpunkt man intar till dessa taxeringsfrågor måste bli subjektiv.

För egen del tror jag inte det är lämpligt att helt beröva näringslivet möjligheten att bilda dolda reserver. Det är nog en allmän uppfattning att de fria värderingsreglerna varit en bidragande orsak till "onödiga" investeringar, varmed väl avses sådana investeringar som ej varit så ekonomiskt lönande att de kommit till stånd om de skulle ha finansierats med upplånade medel. Denna uppfattning är nog inte helt obefogad — exempelvis inom rederinäringen har det förekommit en del nationalekonomiskt diskutabla investeringar, som möjliggjorts genom den fria avskrivningsrätten — men i allmänhet ha investeringarna under de senare åren inom näringslivet lämnat påfallande god avkastning. Den ökning av nationalinkomsten som härigenom uppkommit, har ökat möjligheterna till sparande. För en fortsatt produktionsstegring erfordras fortsatta stora investeringar, vilka lämpligast finansieras genom att spara viss del av företagens årsvinster. Ett rimligt uppmuntrande av räntabla investeringar genom en viss generositet i fråga om avskrivningar är därför även i det allmännas intresse.

Det kan även framhållas att repräsentativ företrädare för regeringspartiet i den politiska debatten sammankopplat den fria avskrivningsrätten med den höga aktiebolagsbeskattningen. Då en nedsättning av denna beskattning av statsfinansiella skäl nog inte är möjlig, skulle ett borttagande av näringslivets förmåner i värderingsfrågor med fog framkalla stark irritation.

Den fria värderingsrätten innebär dock endast att nedskrivningar få göras med rimliga belopp. De skattskyldiga ha inte rättighet att nedskriva vare sig varulager eller inventariebestånd till en krona. Genom tillkomsten av en riksskattenämnd torde möjligheterna att ingripa mot överdrivna nedskrivningar ökas. Eftersom näringslivet ivrigt påyrkat insättandet av en riksskattenämnd, kan man utgår från att de förslag om begränsning av avskrivningar som kunna lämnas av denna nämnd komma att respekteras av de skattskyldiga.

Då möjligheterna att erhålla skattekrediter i form av nedskrivning å varulager och inventarier begränsas, komma givetvis övriga återstående möjligheter, framförallt avsättningar till investeringsfonder och till pensions och andra personalstiftelser, att utnyttjas i ökad omfattning. För den som väntar en bestående spänning mellan investeringsbehov och sparande förefaller den nuvarande förordningen om investeringsfonder, som ger de skattskyldiga möjligheter till skatteuppskov, meningslös. Denna svårtolkade förordning borde därför helt sättas ur kraft. Vidare synes en översyn av avdragsreglerna för avsättningar till pensions- och andra personalstiftelser vara motiverad.

Om rörelseidkarnas frihet i fråga om värdering komma att bestå efter den tillfälliga lagstiftningen om investeringsfonder, måste nog andra generellt verkande åtgärder vidtagas för att åstadkomma en bortgallring av nyinvesteringar som icke kunna väntas lämna tillräckligt god avkastning, men det skulle föra för långt att i detta sammanhang beröra dessa problem.

Hittills har man huvudsakligen

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-16 17:14:18

försökt att på olika sätt åstadkomma begränsning av efterfrågan på sparmedel. Några väsentliga åtgärder för att stimulera det enskilda sparandet i syfte att öka tillgångar på sparmedel ha däremot inte vidtagits. Tvärtom medföra de nuvarande reglerna för förmögenhetsbeskattningen såsom berörts i denna artikel att hela avkastningen på förmögenhet och mer till kan åtgå till skatt, särskilt om den procentuella kapitalavkastningen är låg. Denna straffbeskattning av sparande hos personer som erlägga förmögenhetsskatt stimulerar naturligtvis inte intresset för sparandet. Även om sparandet från dessa skikt betyder mindre nu än förr, har det dock fortfarande stor betydelse. Sålunda påföras mer än 200.000 skattskyldiga förmögenhetsskatt och vissa av dessa, exempelvis skogsägare, ha under nuvarande förhållanden mycket stora inkomster. En ändring av reglerna för förmögenhetsbeskattningen så att en rimlig del av avkastningen på nysparande alltid finge behållas av den skattskyldige borde därför bidraga till att förbättra den samhällsekonomiska balansen. En önskvärd målsättning vore att spararna åtminstone fingo behålla så stor del av avkastningen på nysparande, som fordrades för att motverka sparkapitalets värdeminskning på grund av penningvärdeförsämringen.

En ändring av förmögenhetsbeskattningen skulle dock ej påverka sparviljan inom de breda lagren, varifrån numera större delen av det personliga sparandet härflyter. Man synes därför böra undersöka möjligheterna att uppmuntra "folksparandet" genom lättnader vid beskattningen. Personer som inte ha så långt kvar till pensionsåldern borde få veta vilka stora fördelar vid beskattningar som kunna vinnas genom inbetalning till pensionsstyrelsens frivilliga pesionsförsäkring. F. n. har nog den breda allmänheten inte tillräcklig kännedom om denna förmånliga sparform. Det synes böra övervägas om inte liknande skatteförmåner som för pensioneringssparande skulle kunna ges åt sparkassesparandet.

Om det enskilda sparandet blir otillräckligt, återstår bl. a. möjligheten att öka det allmänna sparandet genom överbalansering av budgeten, så att de offentliga investeringarna i så stor utsträckning som möjligt kunna finansieras utan upplåning. Om de belopp som nu undandragas det allmänna genom falskdeklaration kunde minskas och om de härigenom ökade skatteinkomsterna inte förbrukades för löpande statsutgifter, skulle balansen mellan tillgång och efterfrågan på sparande förbättras. De värsta falskdeklaranterna finnas nog framför allt inom den kategori av skattskyldiga som sätta fart på pengar och en riktigare beskattning av falskdeklaranterna skulle därför inte medföra motsvarande nedgång av det enskilda sparandet.

Nu vet ju alla som syssla med taxering hur taxeringskontrollen försämrats under de senaste åren. Taxeringsarbetet har blivit alltmer tillkrånglat, inte minst på grund av källskatten, och under de tio sista åren har taxeringsmyndigheterna endast i rena undantagsfall haft tid för systematiska aktioner mot skatteflykt. Någon riktig ordning på taxeringsarbetet kan det nog ej bli, om inte beskattningsreglerna förenklas. Man får därför hoppas att de sakkunniga som sedan någon tid sysslat med frågan om förenkling av beskattningsreglerna skola framlägga förslag som medföra väsentliga lättnader för taxeringsmyndigheterna i fråga om rutinarbetet, så att mera tid kan ägnas åt viktigare granskningsuppgifter.

Har Du inbetalt årsavgiften till Din länsförening och prenumerationsavgiften för Skattenytt? Om icke, gör det i dag, så att Du kan vara säker på att få alla nummer från början!

Open access från www.skattenytt.se, 2026-11-16 17:14:18